

אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו,
תורה ניתנה לו במתנה
עירובין כג, ב.

לימוד תורה מתוך מסירות נפש

על הכתוב "שקר החן והבל היופי, אשה יראת ה' היא תתהלל" מובא במדרש ובאגדה בכמה מקומות, דיוק: לכאורה, כיוון שהתורה עצמה אומרת שזהו "חן", והתורה עצמה אומרת שזהו יופי, וכדברי הגמרא ש"לא נבראה האשה אלא ליופי", ועל אחת כמה וכמה עניין ה"חן" שזהו עניין נעלה עוד יותר, ואם כן, כיצד אומרים שזהו "שקר", ו"הבל"?

...מסביר על-כך המדרש שהכתוב "שקר החן והבל היופי" מכוון כלפי דורו של משה ודורו של יהושע, ולדעה אחרת הכוונה לדורו של חזקיהו מלך יהודה. ואילו המשך הכתוב, "אשה יראת ה' היא תתהלל", נאמר על דורו של רבי יהודה בן אילעאי, שהיה דור שעמד כנגד גזירות שמד קשות והיו "מתעטפים ששה אנשים בטלית אחת ולומדים תורה", ולדעה אחרת במדרש היינו דור של גזירת הפך החיים.

כלומר לדברי המדרש, הנקודה המשותפת לכל הדורות הללו היא ההתמסרות שלהם

ללימוד התורה, והחילוקים בכתוב הם אופנים שונים בלימוד התורה. ישנו אופן שנקרא בשם "חן", ישנו אופן בלימוד התורה שנקרא בשם "יופי", וישנו אופן שלישי בלימוד התורה הנובע מ"יראת ה'". ועל כך אומר המדרש ששני האופנים הראשונים נחשבים כ"שקר" וכ"הבל", והאופן השלישי ראוי לשבח, "תתהלל".

ולכאורה תמוה:

איך אפשר לומר על לימוד התורה בדורו של משה שזהו "שקר" ו"הבל"? והרי "משה קיבל תורה מסיני", וכל דורו נקרא בשם "דור דעה"!

אלא שבפסוק עצמו מבואר מפני מה לימוד התורה באופן כזה מכונה "שקר" ו"הבל": לימוד זה נקרא "שקר" בגלל היותו "חן", היינו שלמדו תורה מכיוון שהלימוד מצא חן בעיניהם - בדוגמת הכתוב "מצאתי חן לפניך".

בדורו של משה לימוד התורה היה באופן נפלא ביותר, עד שחז"ל אומרים "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן", אבל הייתה חסרה אצלם פעולת האדם והיגיעה מצידו. לימוד התורה אצלם היה מתוך התלהבות עצומה ובהצלחה עצומה, מכיוון שה"חן" היה מעורב בדבר; זה מצא חן בעיני ה', וכתוצאה מכך זה מצא חן גם בעיניהם, ואדרבה, אילו לא היו מגיעים לאופן נעלה כזה של לימוד התורה היה זה פלא!

אבל לאידן גיסא בלימוד באופן כזה, עדיין אי אפשר לדעת שהלימוד התאמת גם אצל האדם; שכל-כולו, מהפרט הראשון עד הפרט האחרון, ראשו, לבו וגם רגליו - הפכו למציאות של תורה. כי כשלימוד התורה הוא במעמד ומצב של "חן", כפי שהיה בדורו של משה, אין כל צורך שהאדם יכריח את עצמו ללמוד. אדרבה, ראשו, שמנהיג את כל הגוף, מכריח אותו לעסוק בלהט בלימוד התורה ומכריח אותו שכל מציאותו תהיה התורה.

וכך זה גם לגבי הפירוש השני במדרש – שהדברים מכוונים כנגד דורו של חזקיהו מלך יהודה:

חז"ל אמרו שבעת מלכות חזקיהו לימוד התורה היה נפוץ ביותר, כמסופר במסכת סנהדרין ששלחו אנשים ובדקו, ולא מצאו אף ילד או ילדה שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה. אבל עם כל זה עדיין אי אפשר לומר בוודאות שלימוד התורה היה באופן של "אמת", כך שבכל מעמד ומצב, הן הטוב ביותר והן בתחתית המדרגה, בשפל המצב (בדוגמת של אות 'ת', סוף כל האותיות), הן באחריתו של המעמד ומצב והן באמצעו - תמיד יעמוד ללא כל שינויים וכשם שלמד תורה בשעת שלווה, כך ילמד תורה גם במצב הכי שפל, בעת צרה, לא עלינו. ואף שכן הוא בכוח, הרי הכוח לא בא לידי פועל, כי לא הייתה מציאות שבה אפשר לבדוק זאת, וממילא אי אפשר לשבח לימוד באופן כזה ולומר על לימוד זה "היא תתהלל".

רק בדור מאוחר יותר, היה מעמד ומצב של "אשה יראת השם": יהודי שאין שום הסבר להתמסרות שלו - הוא לא רואה אלוקות, רחמנא ליצלן, ככתוב בתהילים "אבותינו סיפרו לנו", אבל אנחנו - "אותותינו לא ראינו", לא ראינו את הניסים.

הוא נולד באותה מדינה גם אביו גדל שם, והוא מעולם לא ראה חיים של תורה בגלוי, מעולם לא ראה שום עניין של תורה ומצוות שלא היה כרוך ברדיפות, ועל פי החישוב של דרך הטבע, לא נראתה כל אפשרות להשתחרר מזה אי-פעם.

זה היה המצב לפני חמש שנים, עשר שנים, ועל אחת כמה וכמה לפני חמש-עשרה שנה, לפי עשרים שנה, ולפני יובל שנים, והרי חמישים שנים נחשבים כמו נצח (כמו שכתוב "ועבדו לעולם", ואמרו חז"ל - "לעולמו של יובל"), ובעניינינו, מעמד ומצב זה נמשך כבר למעלה מחמישים שנה, וכל משך הזמן לא היה שום מוצא ולא היה שום חשבון שמקורו

בצד הקדושה, שתימצא דרך להשתחרר מזה, עד כדי כך שהקושי לשמור שבת ולשמור את המועדים בפועל היה בדוגמת העניות הגדולה של "ששה בטלית אחת" וגם זה לא עצר בעדם - כשם שבימים ההם היו "מתעטפים בטלית אחת" ועם זאת "לומדים תורה".

ואם שואלים אותו: "מדוע? וכי אתה רואה את ה'חן'?" והרי "אותותינו לא ראינו" - הוא מוכרח לומר את האמת, שאינו רואה נסים. כשהוא יוצא לרחוב, הוא רואה "אויב ומתנקם" ובמילא הוא נכנס לביתו פנימה, אבל גם שם עליו להיזהר, שמא מצותתים מאחורי הכותל או מאחורי החלון. והוא אינו יכול לבטוח באנשים שבאים לבקר בביתו, מחשש שמא יכריחו אותם לספר, והם לא יהיו מסוגלים לעמוד בניסיון, עד כדי כך שעליו להיזהר אפילו מפני אלה שחיים אתו תחת קורת גג אחת, שכן, הגמרא אומרת ש"אלמלי נגדוה", אם היו מענים אותם, אפילו את חנניה, מישאל ועזריה, איננו יודעים (הגמרא אומרת שכן יודעים כו') - מה היה קורה.

ואף על פי כן אומר היהודי שאמנם אין לו שום חישוב הגיוני, ולכאורה איננו רואה שום "חן", ושום "יופי" - הוא לא רואה שכר כלשהו בעולם הזה עבור פעולותיו, ואינו רואה שכר כלשהו, רחמנא ליצולן, אפילו בעולם הבא, מכיוון שהוא יכול ללמוד תורה רק בשעה שאינה "לא יום ולא לילה", אחרת, יאסרו אותו ויגזלו או יגרשו את הילד שלו. ..

הוא רוצה ללמוד תורה אך אין להשיג ספר, אין להשיג מלמד, לא קיימת ישיבה, אין שום דבר, וממילא הוא מבין שלימוד התורה שלו רחוק מלהיות מושלם.

האם הוא יאמר שהתורה שהוא לומד היא תורה "יפה"?! הוא מוכרח לומר את האמת: הוא לא רואה בזה שום יופי. וכאשר שואלים אותו: "אתה לא רואה בזה שום יופי, ואתה לא רואה בזה חן, לשם מה אתה מסכן את נפשך?" הוא עונה שאין לו שום הסבר, והוא גם לא מחפש שום הסבר - "את האלוקים אני ירא" יש לו "יראת השם"!

... מתי נהיה התיקון והשלימות של לימוד התורה בדורו של משה ולימוד התורה בדורו של יהושע? מתי הם משיגים את השלימות שלהם? - כשלעצמם, הלימוד שלהם יכול להיות נחשב "שקר החן" ו"הבל היופי", אבל כשמגיע דור שנתון במצור ושביה, דור שבו לא נשאר כלום מלבד "יראת השם": ביחס ליופי של התורה הרי הם לא רואים ישיבה, לא רואים ראש ישיבה, לא רואים ספרי קודש, איש לא טופח על שכמם ואומר: "הצלחת בלימודיך, שאלת שאלה טובה, ענית תשובה טובה" וכיוצא בזה - אזי רואים שמדובר ב"אשה יראת השם"; שהם לומדים תורה מבלי להתחשב בכל הקשיים.

וזה מביא לחיזוק... של לומדי התורה בדורו של חזקיהו מלך יהודה ולימוד התורה בדורו של יהושע, וזה מוסיף שלימות אפילו בלימוד התורה בדורו של משה.

י"ט כסלו ה'תשל"ב. שיחות קודש תשל"ב ח"א ע' 195

מתוך הספר "דעדושקא" ע' 95

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולעיני הרב גבריאל נח זוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה, דבורה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה